

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Львівський національний університет імені Івана Франка
Філологічний факультет
Катедра української мови імені проф. Івана Ковалика

Затверджено

на засіданні катедри української мови
імені проф. Івана Ковалика
філологічного факультету
Львівського національного університету
імені Івана Франка

(протокол № 1 від 29 серпня 2024р.)

Завідувач катедри Зоряна КУПЧИНСЬКА

СИЛАБУС

з навчальної дисципліни

***“Діалектологічна практика”*,**

**що викладається в межах ОПП “Середня освіта (Українська мова і література)”
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти для здобувачів з спеціальності 014**

Середня освіта

предметної спеціальності 014.01 Середня освіта (Українська мова і література)

Назва курсу	Діалектологічна практика
Адреса викладання курсу	Львівський національний університет ім. Івана Франка м. Львів, вул. Університетська, 1.
Факультет та кафедра, за якою закріплена дисципліна	Філологічний факультет Кафедра української мови імені професора Івана Ковалика
Галузь знань, шифр та назва спеціальності	Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка Спеціальність 014 Середня освіта Предметна спеціальність 014.01 Середня освіта (Українська мова і література)
Викладачі курсу	<i>доц. Костів О.М.(загальне керівництво), доц. доц. Сокіл-Клепар Н.В., доц. Глібчук Н.М., асист. Висоцька М. А.</i>
Контактна інформація викладачів	oksana.kostiv@lnu.edu.ua
Консультації по курсу відбуваються	Консультації в дні проведення дисципліни за попередньою домовленістю. Також можливі консультації онлайн. Для погодження часу консультацій слід писати на електронну пошту викладача.
Сторінка курсу	http:// philology.lnu.edu.ua/course/dialektolohichna-praktyka
Інформація про курс	Дисципліна “Діалектологічна практика” є нормативною дисципліною зі спеціальності 014 “Середня освіта”. Спеціалізація 014.01 “Середня освіта (українська мова та література) Ця дисципліна викладається в 4 семестрі в обсязі 3 кредити (2 кредити в 3 семестрі, 1 кредит в 4 семестрі) (за Європейською Кредитно-Трансферною Системою ECTS)
Коротка анотація курсу	Діалектологічна практика завершує курс «Української діалектології» і розрахована на 135 год. Під час її проведення студенти – майбутні вчителі, повинні поглибити свої знання з української діалектології, ознайомитися з конкретними говорами і говірками української мови, з'ясувати їхні фонетичні, морфологічні, синтаксичні та лексичні особливості. Діалектологічна практика дає студентам перші навички роботи в польових умовах, прищеплює їм знання та вміння, потрібні для майбутньої педагогічної та наукової діяльності. Записи діалектного мовлення є свіжим і в багатьох випадках надійним джерелом для вивчення української діалектології, історії української мови, особливо важливим це є для майбутнього вчителя української мови та літератури.
Мета та цілі курсу	Мета практики – закріпити знання із української діалектології, зібрати діалектні і ономастичні матеріали. Це дасть змогу увести в науковий обіг новий фактичний матеріал, суттєво сприятиме поглибленню лексикологічних, семасіологічних, етимологічних та інших досліджень української мови. Унаслідок проведення практики студенти повинні набути практичних умінь та поглибити теоретичні знання: <ul style="list-style-type: none"> • знати, до якого діалекту в загальній системі (класифікації) говорів української мови належить говірка визначеного населеного пункту, детально ознайомитися з фонетичними,

	<p>морфологічними, синтаксичними, лексичними особливостями конкретної говірки;</p> <ul style="list-style-type: none"> • вміти застосовувати на практиці методи збирання діалектних матеріалів, виявляти характерні особливості говірки, записувати діалектні матеріали, користуючись фонетичною транскрипцією, добирати інформаторів; • набути навичок аналізу діалектних явищ; • враховуючи особливості роботи вчителя української мови та літератури в умовах говірки, уміти пояснити діалектні риси різних мовних рівнів, аналізувати мікротопонімний матеріал. <p>У кінці практики студенти повинні написати звіт філологічного та історико-краєзнавчого змісту, присвячений населеним пунктам, у яких збирали діалектні та ономастичні матеріали. Характеристику конкретної говірки доцільно виконати за таким планом:</p> <ul style="list-style-type: none"> • назвати, до якого наріччя та говору належить конкретна говірка; відобразити географічне розташування села, місце населеного пункту на діалектологічній карті; • зібрати і оформити мікротопоніми села за поданим питальником; • виявити фонетичні, морфологічні, синтаксичні особливості говірки; • записати аудіо- та відеозразки діалектних текстів і відтворити їх фонетичною транскрипцією; • навести дані про інформаторів (прізвище, ім'я, по батькові, рік народження, місце народження, освіта, фах).
<p>Література для вивчення дисципліни</p>	<p><i>Основна</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Глібчук Н., Костів О. Українська діалектологія. – Львів, «Піраміда», 2023. 552 с. 2. Бевзенко С.П. Українська діалектологія. – К., 1986. 3. Жилко Ф.Т. Нариси з діалектології української мови. - К., 1966. 4. Матвіяс І.Г. Українська мова і її говори. – К., 1990.. 5. Українська мова. Енциклопедія. – К., 2000 // http: litorpys.org.ua 6. Глібчук Н. М., Асіїв Л. В. Діалектологічна практика. Навчально-методичний посібник. – Львів, 2006. – 103 с. <p><i>Додаткова</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Атлас української мови : Т. I – Полісся, Середня Наддніпрянщина і суміжні землі. – Київ, 1984 р., Т. II – Наддністрянщина, Волинь, Закарпаття та суміжні землі– Київ, 1988 р., Т. III – Слобожанщина, Донеччина, Нижня Наддніпрянщина, Причорномор'я і суміжні землі – Київ, 2001. 2. Аркушин Г. Л. Словник західнополіських говірок: У 2-х т. – Луцьк, 2000. 3. Говірки південно-західного наріччя української мови. Збірник текстів / Упорядник Н. М. Глібчук. – Львів, 2000. – 155 с. 4. Говори української мови. Збірник текстів. – К., 1977. 5. Гриценко П. Ю. Інформаційний простір діалектного тексту // Діалекти в синхронії та діахронії: текст як джерело лінгвістичних студій / Відп. ред. П. Ю. Гриценко. – Київ, 2015. – С. 100-118. 6. Громко Т. В. Діалектно-фольклорні матеріали говірок Центральної України. Кіровоград, 2008. 215 с. 7. Гуцульські говірки. Короткий словник / За ред. Я. В. Закревської – Львів, 1997.

	<ol style="list-style-type: none"> 8. Дзедзелівський Й.О. Лінгвістичний атлас українських народних говорів Закарпатської області УРСР. – Ч.1-3 –Ужгород,1958–60;1993. 9. Дуда І. Лемківський словник. – Тернопіль, 2011. 10. Лисенко П.С. Словник поліських говорів. – К.,1974. 11. Москаленко А.А. Словник діалектизмів українських говірок Одеської області. –Одеса,1958. 12. Назарова Т.В. Лінгвістичний атлас нижньої Прип'яті. – К.,1985. 13. Никончук М. Лексичний атлас Правобережного Полісся. – Київ, Житомир, 1994. – 386 с. 14. Онишкевич М.Й. Словник бойківських говірок: У 2-х т. – К.,1984. 15. Панцьо С. Матеріали до словника лемківських говірок. Дієслівна лексика. – Ч.1. –Тернопіль,1997. 16. Українські говірки південно-західного наріччя. Тексти / Упорядник та автор передмови Н. М. Глібчук. – Львів, 2005. – 238 с. 17. Українські східнословобожанські говірки: сучасні діалектні тексти: навч. посіб. / упоряд.: К. Д. Глуховцева, В. В. Леснова, І. О. Ніколаєнко. – Луганськ, 2011. – 424 с. 18. Хобзей Н., Ястремська Т., Сімович О., Дидик-Меуш Г. Гуцульські світи. Лексикон. – Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАНУ, 2013. 19. Чабаненко В.А. Словник говірок Нижньої Наддніпряниці: Т.1–3. – Запоріжжя, 1992–1993. 20. Шило Г. Ф. Наддністрянський регіональний словник. – Львів-Нью-Йорк, 2008.
Тривалість курсу	3 тижні
Обсяг курсу	Збір діалектного матеріалу. Транскрибування текстів. Загальний обсяг
Очікувані результати навчання	<p>Студенти повинні вміти: володіти основними принципами транскрибування діалектних текстів; оперувати основними термінами діалектології (говір, говірка, наріччя, ареал, ізоглоса), здійснювати класифікацію українських діалектів , класифікувати українські діалекти за генетичною ознакою на давні (старожитні) і новостворені; оперувати основними термінами лінгвістичної географії, визначати спільне та відмінне між діалектологією та лінгвогеографією, визначати на карті українські наріччя та говори; характеризувати поліське наріччя за діалектними ознаками на різних мовних рівнях аналізувати говори української мови, виділяти їх ареали, виокремлювати фонетичні, морфологічні, лексичні особливості.</p> <p>Вивчення вказаної дисципліни передбачає формування таких загальних компетентностей: ЗК 1. Уміння спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово ЗК 2. Здатність системно аналізувати головні тенденції історичного розвитку українського народу, цінувати його культурно-історичні та морально-етичні надбання та сприяти розв'язанню актуальних загальнодержавних і суспільних завдань. ЗК 4. Здатність учитися впродовж життя й оволодівати сучасними знаннями. ЗК 5. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел. ЗК 6. Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми. ЗК 7. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо. Здатність діяти із соціальною відповідальністю, розуміти основні принципи буття людини, природи, суспільства ЗК 10. Цінування різноманітності та мультикультурності. Усвідомлена повага до різноманіття культур.</p>

	<p>ЗК 11. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу. ЗК 12. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях. ЗК 14. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні</p> <p>Фахові</p> <p>ФК 8. Здатність вільно, гнучко й ефективно використовувати мови, що вивчаються, в усній та письмовій формі, у різних жанрово-стильових різновидах і реєстрах спілкування (офіційному, неофіційному, нейтральному), для розв'язання комунікативних завдань у різних сферах життя. ФК 9. Розуміння сутності й соціального значення майбутньої професії, основних проблем дисциплін, що визначають конкретну філологічну галузь, їх взаємозв'язку в цілісній системі знань. ФК 10. Професійні знання й уміння з обраної спеціалізації. ФК 11. Здатність до збирання й аналізу, систематизації та інтерпретації мовних, літературних, фольклорних фактів, інтерпретації тексту (залежно від обраної спеціалізації). ФК 12. Здатність вільно оперувати спеціальною термінологією для розв'язання професійних завдань. ФК 15. Розуміння комунікативної діяльності як реалізації функцій мови в різних суспільних сферах (жанрово-стильова диференціація мови). ФК 16. Здатність здійснювати лінгвістичний та літературознавчий аналіз текстів різних стилів і жанрів.</p> <p>Нормативний зміст підготовки здобувачів вищої освіти, сформульований у термінах <i>результатів навчання</i></p> <p>ПРН 2. Аналізувати головні тенденції історичного розвитку українського народу, аргументувати свої погляди на дискусійні моменти української історії та сучасного суспільного життя. ПРН 4. Організовувати процес свого навчання й самоосвіти. ПРН 5. Демонструвати розуміння фундаментальних принципів буття людини, природи, суспільства. ПРН 6. Співпрацювати з колегами, представниками інших культур та релігій, прибічниками різних політичних поглядів тощо. ПРН 16. Аналізувати й інтерпретувати твори української та зарубіжної художньої літератури й усної народної творчості, визначати їх специфіку й місце в літературному процесі. ПРН 17. Використовувати мову(и), що вивчається(ються), в усній та письмовій формі, у різних жанрово-стильових різновидах і реєстрах спілкування (офіційному, неофіційному, нейтральному), для розв'язання комунікативних завдань у різних сферах життя. ПРН 18. Здійснювати лінгвістичний та літературознавчий аналіз текстів різних стилів і жанрів. ПРН 20. Демонструвати знання з обраної філологічної спеціалізації. ПРН 21. Збирати, аналізувати, систематизувати й інтерпретувати мовні, літературні, фольклорні факти, інтерпретувати тексти різних стилів і жанрів (залежно від обраної спеціалізації). ПРН 22. Планувати і здійснювати дослідження в галузі філології на належному рівні.</p>
Ключові слова	Наріччя, говір, говірка, синхронія, діахронія, ядро, периферія,

	ізогласа, ареал, діалектологія, лінгвогеографія, лінгвістична карта, діалектний словник, атлас, зона перехідності, зона вібрацій, діалектна риса, переголос, обниження наголошених голосних, дифтонги, акомодация, парокситонеза, укання, опозиція, історичні зміни.
Формат курсу	Очний
Теми	* СХЕМА КУРСУ
Підсумковий контроль, форма	Залік, захист практики
Пререквізити	Цикл курсів з діалектології, фонетики і граматики української мови, української лексикології та історичної граматики, загального мовознавства.
Навчальні методи та техніки, які будуть використовуватися під час викладання курсу	<p>Діалектологічна практика передбачає застосування описового, порівняльно-історичного, лінгвогеографічного методів, що виявляється у таких прийомах:</p> <ul style="list-style-type: none"> • діалектні явища аналізують із синхронного погляду (опис говору на вертикальному зрізі, аналіз діалектних явищ фонетичного, морфологічного, лексичного та синтаксичного зрізів); • транскрипція записаного діалектного матеріалу; • встановлюються риси відповідностей між літературною та діалектною мовами у фонетиці, морфології, синтаксисі, лексиці тощо; • методи лінгвістичної географії дають змогу простежити просторове розміщення говіркових елементів.
Необхідне обладнання	Проектор, комп'ютер, мультимедійна дошка
Критерії оцінювання (окремо для кожного виду навчальної діяльності)	<p>1. Звіт про діалектологічну практику, затранскрибовані тексти – 20 балів. Файл у форматі Microsoft Word має бути названий «Звіт про діалектологічну практику 2024» і містити повний комплект <u>текстових</u> матеріалів, у тому числі й <u>затранскрибовані записи аудіофайлу</u> (20 хв). Зразок транскрибування подано на окремому слайді. У випадку помилок у транскрибуванні текстів оцінку буде знижено.</p> <p>2. Аудіозапис – 20 балів. Файли – у форматі <i>mp3</i>, які містять <u>АУДІОЗАПИСИ (30 ХВ)</u> і повинні бути названі за населеного пункту. Перед аудіозаписом обов'язково потрібно подати паспортизацію: місце, прізвище, ім'я та по батькові інформатора, рік, місце його народження, освіта, дата запису.</p> <p>3. Відеозапис – 25 балів. Файли – у форматі <i>mp4</i>, які містять <u>ВІДЕОЗАПИС (10 ХВ)</u>. Перед відеозаписом обов'язково потрібно подати паспортизацію: місце, прізвище, ім'я та по батькові інформатора, рік, місце його народження, освіта (у відеофайлі потрібно Фмаксимально знімати інформатора, а <u>не</u> студента). Аудіозаписи та відеозаписи повинні бути різними. Не можна аудіозапис та відеозапис дублювати.</p> <p>4. Таблиця-реєстр мікротопонімів – 25 балів. <u>Питальник та таблиця-реєстр</u> подані на сайті Лабораторії діалектологічних та ономастичних студій (http://labs.lnu.edu.ua/dialect-onomastics/requirements-for-registration-of-microtoponyms/), а також на google-диск (https://drive.google.com/drive/folders/1J-4LH3G-WtwvxWg94HoMhKnNHOM4MnCi).</p> <p>5. Захист практики – 10 балів</p>

	<p>6. <u>Максимальна кількість – 100 балів</u></p> <p>Підсумкова максимальна кількість балів 100.</p> <p>Академічна доброчесність: очікується, що роботи студентів будуть оригінальними. Виявлення ознак академічної недоброчесності у відповіді студента, незалежно від масштабів плагіату чи обману, є підставою для того, щоб викладач її не зарахував. Відвідування і проведення роботи з інформаторами є важливою складовою навчання. У будь-якому випадку студенти зобов'язані дотримуватися усіх термінів проведення практики, визначених для виконання усіх видів робіт, передбачених курсом.</p> <p>Література. Усю літературу, яку студенти не зможуть знайти самостійно, надає викладач виключно в освітніх цілях без права її передачі третім особам. Студентів заохочують до використання також й іншої літератури та джерел, яких немає серед рекомендованих.</p> <p>Політика виставлення балів. Враховуються бали, набрані за виконання завдань практики (аудіозаписи, відеозаписи, транскрибування діалектних текстів). Жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються</p>
<p>Питання до екзамену.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • «Звіт про діалектологічну практику», який повинен містити повний комплект текстових матеріалів, у тому числі й затранскрибовані записи (зразок оформлення подано в методичних матеріалах). • Файли у форматі <i>mp3</i> – аудіозаписи і <i>mp4</i> - відеозаписи. Кількість файлів не обмежена.
<p>Опитування</p>	<p>Анкету-оцінку з метою оцінювання якості курсу буде надано по завершенню курсу.</p>

СХЕМА КУРСУ

Тиж. / дата / год.-	Тема, план, короткі тези	Форма діяльності (заняття)	Література	Завдання, год	Термін виконання
	МОДУЛЬ І				
1 т. 2 год.	Аналіз основних принципів діалектологічної транскрипції. Фонетичні, морфологічні, лексичні та синтаксичні особливості в діалектних текстах.		Глібчук Н. М., Асіїв Л. В. Діалектологічна практика. Навчально-методичний посібник. – Львів, 2006. – 103 с. Матвіяс І. Українська мова і її говори. – К., 1990.; Жилко Ф.Т. Нариси з діалектології української мови. – К., 1966; Енциклопедія "Українська мова"// www.litopys.org.ua ; Жилко Ф.Т. Нариси з діалектології української мови. – К., 1966.		
2 т.	Віезд на місце проведення діалектологічної практики. Пошук і знайомство з інформаторами. Здійснення аудіо-та відеозаписів.		Глібчук Н. М., Асіїв Л. В. Діалектологічна практика. Навчально-методичний посібник. – Львів, 2006. – 103 с. Матвіяс І. Українська мова і її говори. – К., 1990.; Жилко Ф.Т. Нариси з діалектології української мови. – К., 1966; Енциклопедія "Українська		

			<p>мова"/www.litopys.org.ua ; Жилко Ф.Т. Нариси з діалектології української мови. – К., 1966.</p>	
3 т. 2 год.	Траскрибування записаного діалектного матеріалу.		<p>Глібчук Н. М., Асіїв Л. В. Діалектологічна практика. Навчально-методичний посібник. – Львів, 2006. – 103 с. Матвіяс І. Українська мова і її говори. – К., 1990.; Жилко Ф.Т. Нариси з діалектології української мови. – К., 1966; Енциклопедія "Українська мова"/www.litopys.org.ua ; Жилко Ф.Т. Нариси з діалектології української мови. – К., 1966.</p>	